DESET TVÁŘÍ VOJTĚCHA MARTÍNKA

JUBILEJNÍ LISTY

OBČASNÍK MORAVSKOSLEZSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V OSTRAVĚ | LISTOPAD 2020

Vojtěch Martínek coby student filozofie, asi roku 1912
foto M. Hulek, Moravská Ostrava

Mezi lidmi dnes stoupá zájem o příběhy, které oživují důvěrně známá místa našeho blízkého okolí, stejně jako si člověk velmi rád prohlíží staré fotografie domovských krajin a měst. Snažíme se tak vnímat to, co už dnes v okolním prostoru není vidět, pochopit svět, v němž jsme nežili, ale který nás stále ovlivňuje. Někteří z obyvatel Ostravska pak zároveň vyhlížejí zjevení spisovatele, který by barvitě vylíčil pohnuté osudy tohoto regionu. Nějak jsme přitom pozapomněli, že takového autora už dávno máme. V letošním roce si připomínáme 60 let od jeho úmrtí.

Manželé Martínkovi na dovolené ve Sliači roku 1933

NÁVRAT VOJTĚCHA MARTÍNKA

Vojtěch Martínek (1887–1960), spisovatel ve své době ceněný a čtený, po sobě zanechal rozsáhlé prozaické, básnické a publicistické dílo. Nechybí v něm mimo jiné ani poutavě vyprávěné pohádky. Také kvůli nim má smysl se k Martínkovi čtenářsky vracet. To hlavní však představuje série románů, podávajících obraz Ostravska na ploše jednoho století, tedy přibližně od poloviny 19. století do půlky století dvacátého. Do této řady patří román Stavy rachotí a zejména dvě románové trilogie – Černá země a Kamenný řád (všechny se mimochodem dočkaly televizních zpracování).

Jsou to románové kroniky, v nichž se proplétají osudy postav několika generací. Přinášejí vyprávění realistického typu, a proto mohou čtenáři zprostředkovat živé obrazy minulých dějů a míst. Ukazují kupříkladu, jak nekompromisně probíhal střet klidného rustikálního života s divoce se rozrůstajícím městem, které postupně pohlcovalo své okolí, až z něj vznikla Ostrava, jak ji známe dnes. Líčí život v dělnických koloniích, ubíjející ostravskou robotu, tíživé osudy žen i národnostní napětí, zejména mezi Čechy a Němci. Opakovaně se v autorových románech vrací ostrý kontrast života venkovského sedláka, zvyklého na slunce a pole v okolí Odry či Ostravice, a člověka, který znásilňuje zemi a spouští se do hlubin, aby z nich vydobyl uhlí pro nenasytné fabriky. Vojtěch Martínek není idylik, i když některé pasáže z jeho děl mohou působit starosvětským klidem. Do utlumených dějů ovšem vstupují vypjaté, až naturalisticky líčené situace, které nás zaskočí svou drsností a syrovostí. *(pokračování na str. 2)*

NÁVRAT VOJTĚCHA MARTÍNKA

(pokračování ze str. 1)

Ostravu Martínek nevnímá vůbec idylicky, ale jako zem pokořenou chladnými stroji, jako město, které „ubíhalo dopředu příliš rychlým tempem“. Proto je ostravská duše „temná a tvrdá“, ale zároveň nezapomenutelná, jak říká v jednom ze svých esejů. Martínek navíc už před téměř stoletím viděl téma, pro nějž jsme skutečnou citlivost získali až v poslední době, tedy znečištění přírody a narůstání průmyslové špíny – jeho postavy občas pozorují smutné proudy Ostravice, protkané stopami „soudržných žíravých mastnot“.

Jestliže současný čtenář může v Martínkových prózách postrádat svižnější dějové tempo, rozhodně ho nezklamou svérázní literární hrdinové. Jsou to postavy, které se většinou střetávají s nepřízní osudu, nebo s nadosobními silami, které, jak poznamenává Jiří Opelík, jejich svobodnému jednání dopřávají jen nepatrný manévrovací prostor. Vzpomeňme na jedinečné ženské figury z Kamenného řádu, na vdovu Poštulkovou, její dceru Karolinu a další „hrdinky povinnosti“, nebo na divokého Jakuba Sršáně z Černé země. Jsou to bytosti tvrdé, přímočaré, regionálně silně zabarvené. Jejich svéráz zrcadlí zejména dialogy, způsob, jakým vedou řeč – úsečně, kousavě a hlavně v půvabně znějícím místním nářečí, zaplněném výrazy jako *chachar, kajsi, bantovať, deprem, gyzd*.

Také svět této svérázné mluvy se dneska vytrácí z každodenních hovorů na Ostravsku a snad i proto se k ní lidé vrací prostřednictvím literatury, anekdot, písniček; svědčí o tom ostatně i nedávný úspěch blogu Denik Ostravaka. Existuje tedy hned několik důvodů, proč se dnes k Vojtěchu Martínkovi vracet.

Jan Malura (Ostravská univerzita)

Vojtěch Martínek se spisovatelem A. C. Norem na Dobříši 16. června 1946

Během filmového natáčení
foto Viktor Kolář, Ostrava

Vojtěch Martínek v obklopení literátů a knihovníků při příležitosti svých šedesátin v roce 1947, zleva: František Horečka, František Lazecký, Bohumil Marek, Drahoslav Gawrecki, Fran Směja, Zdeněk Vavřík, Milan Rusinský, Dušek
foto Jarmila Podbierová, Ostrava

VÝSTAVA DESET TVÁŘÍ VOJTĚCHA MARTÍNKA

Pracujete v knihovně, muzeu, kulturním centru či literární kavárně? Představili byste rádi osobnost Vojtěcha Martínka svým návštěvníkům?

Moravskoslezská vědecká knihovna připravila putovní výstavu Deset tváří Vojtěcha Martínka. Na deseti panelech představuje literární dílo tohoto spisovatele i jeho další činnost. Součástí výstavy je i unikátní fotodokumentace včetně ukázek korespondence či deníkových zápisků. Výstava bude poprvé veřejnosti představena v listopadu a prosinci 2020 ve studovně Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. V případě zájmu o její zapůjčení v roce 2021 pište na portalvm@svkos.cz.

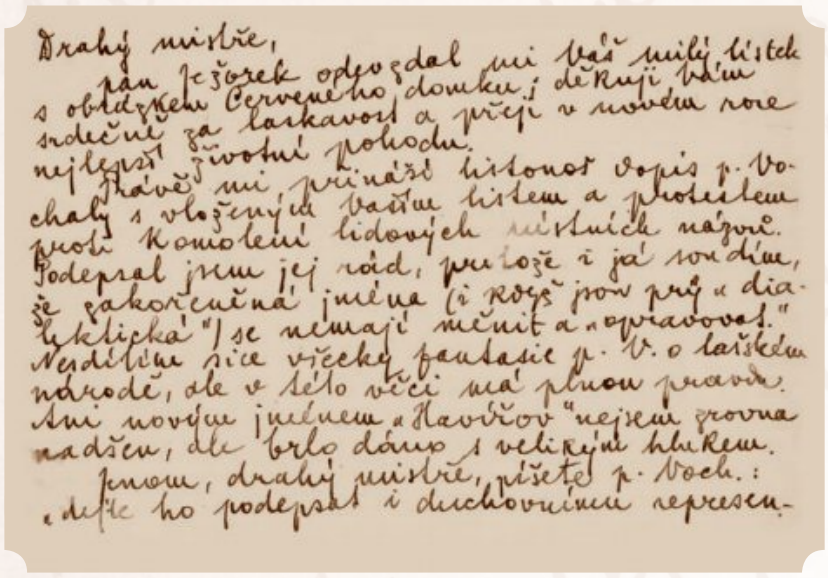
Drahý mistře,
pan Jeřábek odevzdal mi Váš milý lístek s obrázkem Červeného domku. Děkuji Vám srdečně za laskavost a přeji v novém roce nejlepší životní pohodu.
Právě mi přináší listonoš dopis p. Vochaly s vloženým Vaším listem a protestem proti komolení lidových místních názvů. Podepsal jsem jej rád, protože i já soudím, že zakořeněná jména (i když jsou prý „dialektická") se nemají měnit a „opravovat." Nesdílím sice všechny fantasie p. V. o laškém národě, ale v této věci má plnou pravdu. Ani novým jménem „Havířov" nejsem zrovna nadšen, ale bylo dáno s velikým hlukem.
Jenom, drahý mistře, píšete p. Voch.: „dejte ho podepsat i duchovním represen-

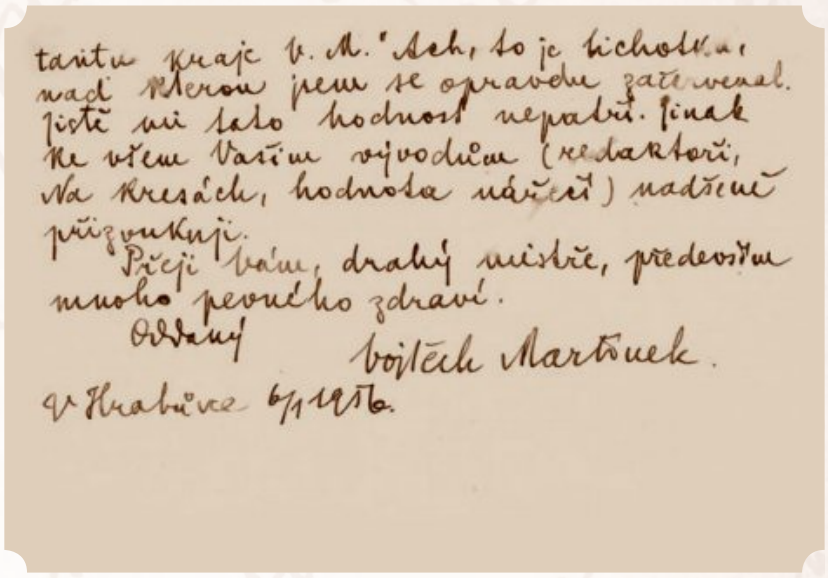
tantu kraje V. M." Ach, to je hichotka, nad kterou jsem se opravdu zatřásal. Jistě mi tato hodnost nepadne. Jinak ke všem Vašim vývodům (redaktoři, Na Kresách, hodnota návrší) nadšeně přizvukuji.
Přeji Vám, drahý mistře, především mnoho pevného zdraví.
Oddaný
Vojtěch Martínek.
v Hrabůvce 6/1956.

Dopis poslaný Vojtěchem Martínkem Petru Bezručovi dne 11. dubna 1952

AUDIOKNIHA O KRÁLOVNĚ ŽIVOTA

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě vydává již šestou audioknihu pro nevidomé a slabozraké. Tentokrát byl zvolen soubor pohádek Vojtěcha Martínka O královně Života. Audioknihu načetla Anna Cónová a byla nahrána v ostravském studiu Českého rozhlasu.

CD 1
Janek a obr
O lesním hospodáříčkovi a hojivé květině
O vysloužené nevěstě
O veselé píšťalce
Dar nadšího krále
Starci u věčného ohně
Půlnoční kouzla
O mluvícím koni
O čarovné píšťalce
O hlupáčkovi
Červený šáteček
Tři psi pomocníci
Medvěd ženichem
O královských dcerách v podzemním zámku
O chytrém a hloupém lháři v daleké zemi
Boj se třemi draky (začátek)

CD 2
Boj se třemi draky (dokončení)
O ptáku-princezně
Perly z očí, růže z úst
O princezně tanečnici
O hadím ženichovi
Princezna bílá jako sníh
Cesta do země Alamanalalie
O vyměněné matce
Čarodějnický tovaryš
Světlo slepým
O pyšném panovníkovi
O sluneční panně
Voda z dračí zahrady
Panna věčně mladá
Pták Žal
O královně Života

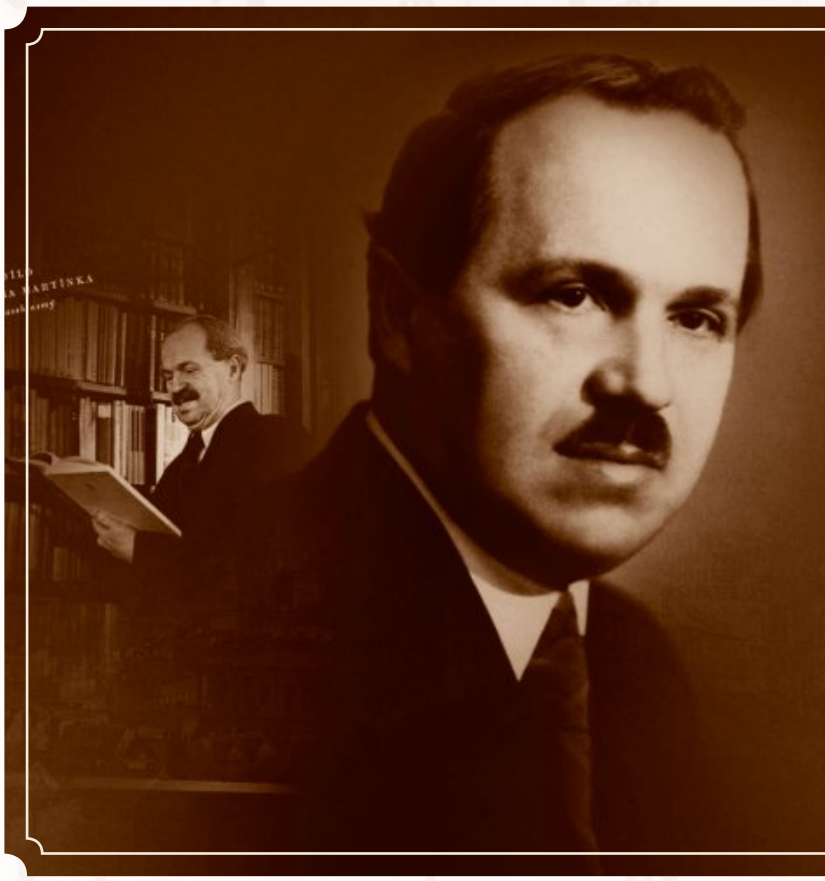

PORTÁL VOJTĚCH MARTÍNEK

ZAJÍMÁ VÁS:

- ☞ osobnost Vojtěcha Martínka?
- ☞ literární tvorba Vojtěcha Martínka?
- ☞ ukázky z knih Vojtěcha Martínka?
- ☞ místa spjatá s životem Vojtěcha Martínka?
- ☞ fotografie ze soukromí Vojtěcha Martínka?
- ☞ díla Vojtěcha Martínka ve formě e-knih volně ke stažení?

Navštivte portál **www.vojtech-martinek.cz!**

Portál vznikl u příležitosti 60. výročí úmrtí spisovatele, a to ve spolupráci Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě a Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Obrazový materiál poskytlo Slezské zemské muzeum v Opavě.

KVÍZ

Vyzkoušejte si své vědomosti o Vojtěchu Martínkovi. Správné odpovědi najdete na portále www.vojtech-martinek.cz.

1 | Kterou z uvedených knih Martínek nenapsal?
- Píseň o domovině
- Bílá země
- O královně Života

2 | Kde se narodil Vojtěch Martínek?
- Brušperk
- Orlová
- Ostrava

3 | Která z knih Vojtěcha Martínka byla zfilmována?
- Kamenný řád
- Svět kouzel a divů
- Povídka o Popelce

4 | Které profesi se Martínek nikdy nevěnoval?
- knihovník
- archivář
- divadelní dramaturg

5 | Ve větě „Jako by v tom byla trutina přimíchána!“ odhadněte význam slova „trutina“ (použito z románu Černá země).
- med
- jed
- rum

Vojtěch Martínek odpočívající v trávě

Vojtěch Martínek ve své knihovně roku 1957
foto František Krasl, Místek

DESET TVÁŘÍ VOJTĚCHA MARTÍNKA

Vojtěch Martínek je znám jako významný spisovatel, šíře jeho zájmů a pracovních aktivit však byla mnohem pestřejší. Přečtěte si, co vše během svého života stihl a čemu všemu se věnoval. Poznejte „deset tváří“ Vojtěcha Martínka.

1 | Spisovatel

… ve své tvorbě se věnoval próze i poezii. Napsal například trilogie Kamenný řád a Černá země. Známé jsou také Martínkovy pohádky, které byly souborně vydány pod názvem O královně Života.

2 | Literární historik

… zabýval se literární historií a vědou. Nepitval podrobně jednotlivá díla, ale snažil se popularizovat je pro širší okruh zájemců. Velkou pozornost věnoval spisovatelům spjatým s regionem, např. Petru Bezručovi či Františku Sokolu Tůmovi.

3 | Novinář

… po celý svůj život psal články o regionální kultuře – recenze nových knih a divadelních představení, ale i delší úvahy a eseje. Publikoval nejčastěji v Moravskoslezském deníku, kde působil také jako redaktor kulturní přílohy. Redigoval rovněž časopis Černá země.

4 | Středoškolský učitel

… v roce 1914 nastoupil jako profesor na Matiční gymnázium v Moravské Ostravě, kde s výjimkou let 1941–1945, kdy byl na vlastní žádost penzionován, vyučoval až do roku 1947.

5 | Dramaturg

… v letech 1919–1923 byl dramaturgem činohry Národního divadla moravskoslezského v Ostravě, na jehož zřízení se podílel.

6 | Knihovník

… v letech 1920–1922 působil jako správce Městské knihovny ve Vítkovicích, kterou rovněž spoluzakládal.

7 | Rozhlasový pracovník

… 35 let spolupracoval s ostravským rozhlasem, pro který připravoval přednášky a fejetony, rozhlasové hry či četbu na pokračování. Psal např. krátké příběhové portréty českých spisovatelů, které sám nazýval „miniatury“.

8 | Komunální politik

… byl činný i v komunální politice. V letech 1915–1919 byl obecním tajemníkem v Hrabůvce, po druhé světové válce se pak stal poslancem národního výboru v Ostravě.

9 | Osvětový pracovník

… významně se angažoval v řadě otázek veřejného života. Působil také jako jednatel a předseda Moravského kola spisovatelů, byl předsedou Společnosti Petra Bezruče v Opavě atd.

10 | Člověk Vojtěch Martínek

…. v roce 1914 se oženil s Otilií Klegovou. Společně přijali za svého synovce Josefa, který byl však v roce 1942 zatčen a deportován do Osvětimi, kde zemřel. V roce 1945 se pak druhé sestře Otilie narodil syn Vojtěch, kterého manželé Martínkovi záhy adoptovali.

Pohlednice zaslaná Vojtěchem Martínkem a dalšími slovenskými, polskými a českými básníky Petru Bezručovi 14. června 1954

Gymnaziální učitel Vojtěch Martínek

S rodinou na Hukvaldech

Tisková sekce plebiscitní komise ve Slezské Ostravě roku 1920, zleva: Vojtěch Martínek, Tomáš Stypa, Alois Adamus, Jan Hejret

DESET TVÁŘÍ VOJTĚCHA MARTÍNKA – Vydala Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace, Prokešovo náměstí 1802/9, Moravská Ostrava. Vydáno ve spolupráci s Centrem regionálních studií Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Obrazový materiál poskytlo Slezské zemské muzeum v Opavě, Památník Petra Bezruče. Grafická úprava: Daniel Růžička. Tisk: Reklamní agentura Karolína. Náklad 200 ks. Propagační tiskovina projektu Deset tváří Vojtěcha Martínka. Zdarma. Projekt Deset tváří Vojtěcha Martínka finančně podpořilo Ministerstvo kultury ČR a Statutární město Ostrava.

OSTRAVA!!! MSVK

UKÁZKY Z DĚL VOJTĚCHA MARTÍNKA

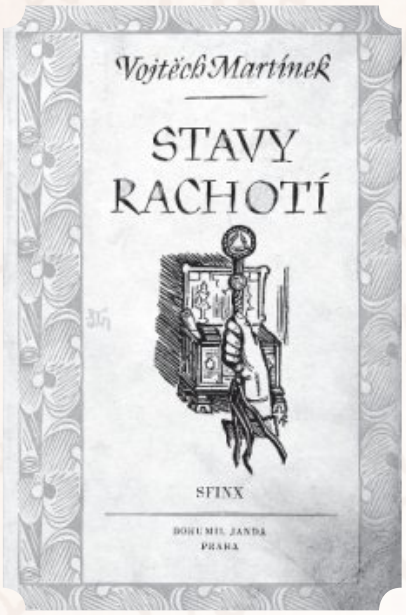

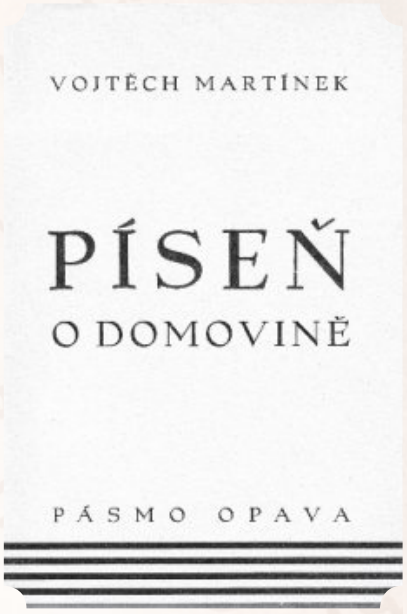

Pohádka O mluvícím koni (soubor O královně Života)

Přihodilo se to prý za starých časů, dávno, pradávno. Tenkrát se ještě děly divy a zázraky. Tenkrát zvířata uměla mluvit, tenkrát v lesích přebývali draci, tenkrát žili čarodějníci a čarodějnice. Kdož ví, kam se všecky ty divy poděly!

Za těch časů žil jeden starý chudobný otec. Celým jeho majetkem byla rozbitá chalupa a malý kousek políčka. Těžce se žilo v té přikrčené chalupě!

Román Stavy rachotí

Rozezpívej se vesele, soukenický stave! Vždyť tvoje písnička připomíná tak trochu kostel. Což není stav dřevěnými soukenickými varhanami? Nejdříve zahřmí úvod a ještě jednou, abyste se, lidé, připravili. A do hlaholu varhan věrní staříci prozpěvují táhlou písničku vysokým hlasem. A nemyslete: když se dřevem dobíjí osnova, aby těsně přilehla a byl z ní poctivý kus řemesla, a když se kostnaté ruce kmitnou, není to tak trochu jako ministrantovy ruce u oltáře?

Trilogie Černá země – román Jakub Oberva

Mračil se stále, když se ukázala první šachta, když o něco dále hlomoz strojů vřezával se do jeho nevlídného neklidu, když dým ho v očích zaštípal. Potom se otevřela před ním široká plocha Ostravy, změť šedých domů a červených komínů, unaveně dýmajících v horkém srpnovém dopoledni, zatažená kalnou a neveselou mlhou.

Báseň Za hory, za vody (sbírka Píseň o domovině)

Ach, za hory, za vody, do daleké země
uteklo moje mládí – jako stín – jako sen.
A přece ve chvíli půlnoční se znovu vrací ke mně
a je to přelud, krásnějším životem naplněn.
Tak nikdy nehořelo slunce jak v půlnočním snění,
tak nikdy nešuměly vody a nikdy nezpíval les,
tam nikde tak sametových zákoutí není,
k takovým studánkám krok mě nezanes.
Prudčí a mocnější skutečností půlnoc zpívá.

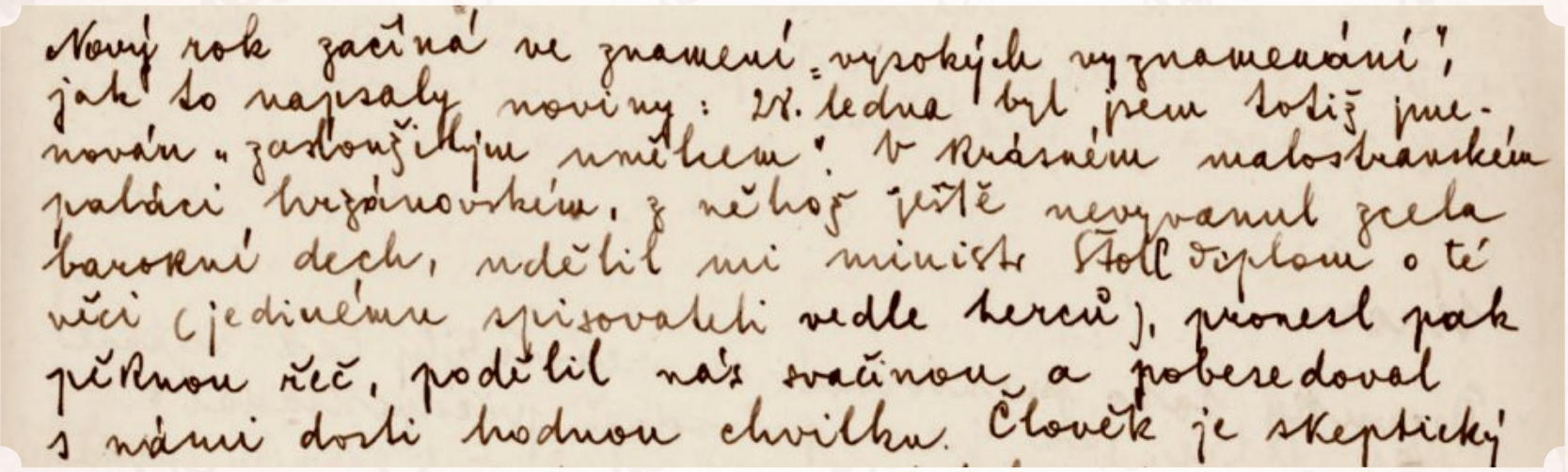

Nový rok začíná ve znamení „vysokých vyznamenání", jak to napsaly noviny: 28. ledna byl jsem totiž jmenován „zasloužilým umělcem". V krásném malostranském paláci hrzánovském, z něhož ještě nevyvanul zcela barokní dech, udělil mi minister Stoll diplom o té věci (jedinému spisovateli vedle herců), pronesl pak pěknou řeč, podělil nás svačinou a pobesedoval s námi dosti hodnou chvilku. Člověk je skeptický

Úryvek z Martínkova deníku